

Otětíčky – zaniklá středověká vesnice na okraji České Sibiře

Stále znovu se potvrzuje, že chybějící osídlení některých regionů je ve skutečnosti způsobeno nedostatkem archeologického zájmu. Pomocí povrchových sběrů se podařilo na jihu středních Čech poblíž Prčice lokalizovat zaniklou vesnici Otětíčky, jejíž poloha dosud nebyla odborné veřejnosti známa. Článek předkládá přehled archeologických, písemných, kartografických a dalších pramenů a přináší několik drobných aktualizací, doplnění a upřesnění dříve publikovaných údajů.

■ Zuzana
BLÁHOVÁ-SKLENÁŘOVÁ
Katedra archeologie FF,
Univerzita Hradec Králové

Pahorkatina mezi Sedlčany, Sedlcem a Prčicí, Voticemi a Neveklovem, kde naše rodina trávila od 80. let volné dny a prázdniny, byla vždy známa jako kraj po archeologické stránce značně chudý až pustý. Bylo jasné, že je to stavem bádání a začne-li se s průzkumem, i nálezy budou. Naděje, že se podaří objevit i průkazné doklady pravěkého osídlení, se bohužel zatím nenaplnila, na polích se vyskytuje pouze středověká a novověká keramika nepochybně „hnojného“ původu. Tak se původně jevily i nálezy z pole na svahu pod březinskou autobusovou zastávkou. Přestože jsem věděla, že kamsi do okolí Dědkova je lokalizována zaniklá středověká vesnice Otětíčky, s tímto na pohled nepravděpodobným místem jsem ji dlouho nespojovala. Neobvyklá kumulace keramiky vyplavená po jarních deštích roku 2003 však už nenechávala velký prostor pochybnostem. Stejně

jako byl překvapivý objev zmizelé vesnice, ukázalo se později, že i písemné prameny k ní jsou na tak malou a odlehlou osadu nečekaně zajímavé.¹

Poloha lokality a její prostředí

Lokalita se nachází v jižní části středních Čech, v okrese Benešov, asi 4 km severně od Prčice. Leží v nadmořské výšce 490–510 m n. m. v sevřeném údolí nevelkého potoka, zahloubeném do poměrně strmého severního úbočí Sedlecké kotliny, mezi jehož vrcholem a úpatím je rozdíl takřka sto metrů – sklon svahu na ploše s nálezy činí kolem 9°. Údolí se otevírá k jihozápadu, čímž poskytuje výhled na Prčici i Sedlec a na protější masiv Čertova břemene s nejvyšším bodem Javorovou skalou (723 m n. m.). Nálezy se kumulují v pramenné pánvi a jsou rozptýleny po polích, dnes zatravněných, na obou stranách silnice vedoucí od křižovatky u osady Březiny na jih do větší vsi Chotětic (obr. 1, 2).

Lokalita leží na rozhraní středoevropského a moldanubického plutonu. V západní části lokality jsou podloží vyvřeliny (žuly s mladšími intruzemi), ve východní části přeměněné horniny (Kodým a kol. 1963). Na tomto podloží vznikly hnědé půdy, středně až slabě úrodné, písčité až kamenité. Potok pramenící na lokalitě je přítokem Sedleckého potoka. Klima je zde mírně teplé, s průměrnými ročními srážkovými úhrny 500–600 mm, převažují větry západních směrů. V krajině se možná střídají lesní celky (původní kyselá doubravy, novodobé smrkové monokultury nebo lesíky s převahou břízy a borovice) s poli a loukami, remízky apod.; vzniklo zde množství rybníků, většinou drobných na potocích.

Sídelní kontext

Krajina v okolí Otětíček byla podle současného stavu poznání osídlena až ve středověku (podrobněji Bláhová-Sklenářová 2010, 407–408). Pravěké a raně středověké osídlení se soustředí nejbližší na Sedlčansku (přehledně Sklenář 1990), řidší jsou nálezy v povodí Sedleckého potoka, severněji v Posázaví a na východ odsud v prostoru Blaníka. Evidentně tam pronikalo pouze v dobách klimaticky příznivějších – teplejších a sušších; otázkou zůstává paleolit a mezolit (Fridrich et al. 2001). Východiska raně středověké kolonizace – staré sídelní komory – vznikly

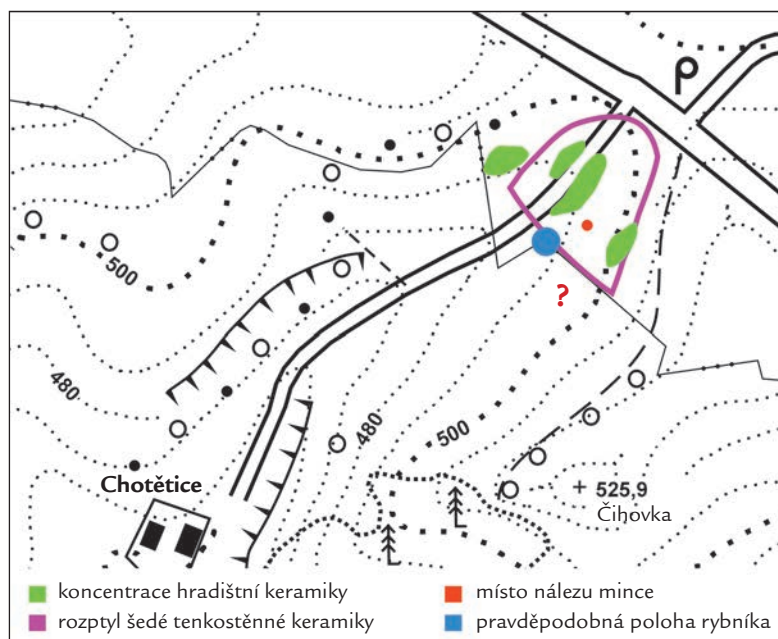

■ Obr. 1. ZSV Otětíčky. Lokalita od západu, v pozadí Velké Heřmanice, vlevo na obzoru vrch Mezivrata (s vysílačem). Foto autorka (všechny snímky).

■ Obr. 2. ZSV Otětíčky. Pohled na lokalitu od jihu.

1 Lokalita byla publikována ve sborníku Archaeologia historica (Bláhová-Sklenářová 2010, tam také viz podrobnější údaje a literaturu). V tomto článku byly doplněny některé později zjištěné informace – určení okraje zduřelé profilace a mezzomajoliky, výsledky výzkumu v Prčici, výsledky studia dalších písemných pramenů. Pro celkový historický a vlastivědný přehled o Benešovsku a Podblanicku byl zdrojem Petráň a kol. 1985, 78–134.

■ Obr. 3. ZSV Otětičky. Plán lokality. Kresba autorka.

na západním Sedlčansku, v Posázaví, jižně od Prčice, menší se klade do prostoru Vrchotových Janovic. Datování „hradishní“ keramiky zde není snadné, nedostává se opor absolutní chronologie, nálezů je málo a ačkoli vypadají starobyle, mohly zde tvarové i technologické tradice přežívat déle než jinde. Zdá se, že v určitém horizontu, nejpozději ve 13. století, se dotud snad jen řídké osídlené území pokrylo hustou sítí vesměs nevelkých vesnic se jmény zhusta zakončenými na -(ov)ice, odvozenými z osobních jmen. V některých vznikly kostely často ještě románského, vzácně již raně gotického slohu (z nejbližších Martinice, Arnoštovice, Prčice). Kolonizace se účastnili jak příslušníci starých velmožských rodů (zde Janoviců se sídlem v dnešních Vrchotových Janovicích, 6 km vzdálených, a Vítkovců v ještě bližší Prčici a okolí), z nichž později vznikla vyšší šlechta, tak původní nižší bojovníci a družiníci – pozdější zemani a v tomto kraji specificky hojně také svobodní sedláci: dědicové – heredes, dědinníci, svobodníci. Datování počátků vsí činí potíže – první písemné zmínky se za jejich vznikem zřetelně opožďují i o několik set let. Nedávný výzkum na Vítkově náměstí v Prčici odkryl pozůstatky stavby datované do 12.–13. stol., považované za sídlo prvních Vítkovců (*Selmi Wallisová 2011*); nálezy možná poskytnou oporu pro posun datace počátků okolního vesnického osídlení přece jen před

počátek 13. století. Stará domněnka, že zakladatel rodu Vítek z Prčice byl Němec, inspirovala V. Šmilauera (1960, 99–100) k domněnce, že území severně a severovýchodně od Prčice, kde jsou místní jména odvozena nápadně často od německých křesťanských jmen (Heřmanice, Arnoštovice, Olbramovice atd.), kolonizovali jeho němečtí družiníci. Dnes se naopak soudí, že Vítek byl původu spíše českého, pravděpodobně i místního (srov. *Klápště 2005*, 77–80).

Městečko Prčice s farním kostelem je přirozeným spádovým centrem okolí. Není to velké sídlo, ale ve zdejším čistě zemědělském kraji taková nevznikala: královská města široko daleko nenajdeme, nejbližší Votice byly městem poddanským a Sedlčany původně dokonce jen trhovou vsí. V okolních vesnicích ve vrcholném středověku obvykle stálo nejméně jedno sídlo drobné šlechty – dvorec, vzácněji tvrz – a v lepším případě nanejvýš 10–15 selských usedlostí. Tato situace se dochovala prakticky dodnes. V raném novověku se rozdrobená majetková struktura vlivem velkých pozemkových vlastníků – zde v 16. stol. Hodějovských z Hodějova, Voračických z Paběnic, pánů z Říčan, po Bílé hoře Talmberků, Šternberků nebo Lobkovců – postupně změnila a vznikla rozsáhlejší stabilní panství. Tricetiletá válka postihla zejména východnější sousedství mikroregionu, ale vojenská tažení se nevyhnula ani Prčici; ta byla

navíc takřka čistě nekatolická, stejně jako její okolí, a mnoho obyvatel proto odešlo z náboženských důvodů do exilu. Po válce následovala neúroda, zkomplikovaná zde v předpolí České Sibiře nastupující tzv. malou dobou ledovou, r. 1680 Prčici a okolí zpustošila epidemie „moru“, v kraji se opakovala selská povstání. Po sedmileté válce (1756–1763) následovala demografická krize a kamsi do ní zapadají i poslední léta existence vsi Otětiček.

Identifikace lokality povrchovými sběry

V červnu r. 2002 byl při namátkovém povrchovém průzkumu na poli pod zastávkou autobusu Březina (východní část lokality) zjištěn řídký rozptýl vrcholně středověké až raně novověké keramiky a kusů bílého křemene, snad štípané industrie. Na jaře r. 2003 se ve výmolech po přívalem dešti objevily výrazné kumulace střepů. Proto jsme na jaře následujícího roku podnikli systematické sběry opět na této východní části lokality (k postupu *Bláhová-Sklenářová 2010*, 407–409). Ze souvislé plochy distribuce nálezů vystupovaly určité koncentrace (**Obr. 3**), vedle zcela převažující šedé tenkostěnné keramiky se objevila keramika hradishního rázu, zlomky nádobkových a dokonce i kvalitních reliéfních kachlů. V květnu následujícího roku jsme navázali na loňskou plochu ve východní části lokality, a to směrem k jihu, kde se v oraništi projevovalo podmačení a nálezů ubývalo, a nově také západně od silnice, kde jsme zjistili pokračování keramiky hradishního rázu. V létě nato byla obě pole zatravněna, takže průzkum nemohl být dokončen. Domněnku, že jde o ZSV Otětičky, nám neočekávaně potvrdil místní obyvatel z Chotětice, který se s námi dal do hovoru: ukázalo se, že v místě se obecně traduje, že na těchto polích stávala ves Votětice, která vyhořela.

Struktura nálezového souboru

Z lokality pochází celkem 3497 předmětů – zlomků keramiky a dalších artefaktů. V keramickém souboru lze vyčlenit několik základních okruhů a tříd s podskupinami, které jsou zčásti chronologické povahy a umožňují sledovat jednotlivé etapy existence vsi.

První skupinou (226 zlomků) je keramika raně středověké technologické i morfologické („hradištní“) tradice. Je zpravidla silnostěnná (středně velké nádoby 5–8 mm, větší cca 9–12 mm), barvy hnědé do červená, okrova, šeda, černá, někdy patrně přepálené; hmota je písčitá, s drobnými kaménky, popř. s příměsí slídy. 36 % představují střepy z tuhové a grafitové keramické hmoty – u menších nádob je hmota jemná, homogenní, u větších obvykle hrubá s hrudkami čisté tuhy velkými až 1 cm, neobvyklou příměsí byla drobná krevelová (?) zrnka; grafitové střepy měly povrch přetažený jemnou hlinitou vrstvičkou okrové či růžové barvy, někdy se slídou. Jiné tvary než hrncovitě se prokázat nepodařilo. Vzácně jsou patrné stopy obtáčení. Nádoby byly zdobeny vodorovnými rytými liniemi (zčásti asi rytou šroubovicí), ojediněle jednoduchou rytou oběžnou vlnicí, dvakrát jsou doloženy šikmé záseky na lomu rozhraní hrdla a těla. Okraje jsou jednoduché, ven vyhnuté, slabě zesílené až vytažené, válcovitě seříznuté s nevýrazným prožlabením (Obr. 4).

Z celku se vymyká několik zlomků světle šedé hrnciny, která pro vysoký obsah slídy působí až stříbřitým dojmem (mj. sem patřil jediný nalezený knoflík pokličky), a jediný střep z růžové jemné hmoty, zcela cizorodého charakteru, který se překvapivě ukázal být fragmentem tzv. zduřelého okraje z pražského okruhu; odborné názory na dataci se plně neshodují, zda jde o typ archaický (podle krupičkovitého povrchu) či klasický, chronologicky by spadl do 11.–12. stol. s možností přežívání do století třináctého (Obr. 5).²

Tento soubor můžeme spojit s nejstarší fází osídlení, datované tedy

snad již do 12. stol., nejpozději do 13. až na počátek 14. století (RS.4 – VS.1). Svým charakterem má blíže k jižním než středním Čechám (Vařeka 1998, 126n.). Nejbližší obdobou jsou nálezy ze starší fáze tvrže v neďalekých Martinicích u Votic (asi 3 km severně odtud; Reichertová 1967, tam starší lit.). Květa Reichertová datovala na základě předpokládané současnosti zaniklé stavby s kostelem tuto keramiku do 13. stol., resp. jeho 2. poloviny. Další analogie nacházíme v Krašovicích u Sedlčan, kde jsou datovány rámcově od konce 12. do 2. pol. 13. stol., v souborech z Českého Krumlova datovaných do 13. stol., z hradu Příběniček (2. pol. 13. stol.) a z nejstarší fáze Sezimova Ústí (3. čtvrtina 13. stol.). Nevelký soubor podobných zlomků je k dispozici také z blízkého hrádka u Lovčic a ze sousední Dobrohoště.

Největší podíl v souboru (2808 zlomků) má šedá, tenkostěnná, tvrdě (vesměs redukčně) pálená keramika vytáčená na rychlém kruhu. Je obecně z jemně plavené hlíny, zřídka s drobně zrnitou příměsí. Barva střepu je šedá až šedoohnědá či hnědá (podle výpalu), vzácně i bělavá až bílá. Povrch, pokud se dochoval, bývá matný i lesklý, někdy zdobený vleštováním. Pouze 21 % zlomků bylo typických. Většinou pocházejí z hrnců, vzácně jsou doloženy misky s vyloženým zdobeným okrajem a plastickou páskou, masivní ucha džbánů, ojediněle poklička, rendlík (trojnožka, pánev) a pohár. Okrajů je množství různých typů, nápadné je minimum okružích, což ale může být regionální jev. Vedle žlábkování či rýh na hrdle nádoby a rytých vodorovných linií naprosto převládá výzdoba válečkovým kolkem (min. 68 ks), vzácně opubeným kolečkem (radélkem) a vpichy. Z motivů se objevuje např. půloblouček, sloupek (svislý, šikmý

i v kombinacích), tzv. větvíčka či rybí kostra, střídání křížů stojatých a ležatých, ojediněle šachovnice a imitace písma, naopak velmi hojná jsou reliéfní kolečka v řádku a v rámečcích – metopách (Obr. 6–8).

■ Obr. 4. Okraj nádoby hradištní tradice.

■ Obr. 5. Okraj zduřelé profilace.

■ Obr. 7. Šedá redukční keramika – válečková výzdoba.

■ Obr. 6. Šedá redukční keramika – ukázky výzdoby.

■ Obr. 8. Šedá redukční keramika – válečková výzdoba, napodobenina písma.

2 Za určení děkuji kolegům J. Frolíkovi, D. Frolíkové a K. Tomkové.

■ Obr. 9. Zlomek mezzomajoliky.

■ Obr. 10. Čelní vyhrávací stěna kachle s motivem dubového listu.

■ Obr. 11. Zlomek renesančního portrétního kachle – rukáv s průstřihy a vyvlačovým, snad okraj přeloženého límce.

■ Obr. 12. Vídeňský fenik se čtyřhrázem z 15. století (avers).

Soubor patří vrcholnému středověku (tj. 14.–15. století), pozdnímu středověku a ranému novověku (15./16. a 16. století) a zčásti nejspíše i staršímu novověku (17.–18. stol.). Šedá keramika, tvrdě pálená v redukčním prostředí, byla běžným spotřebním zbožím v Čechách jižních, západních a v jižní části středních Čech. Nastupuje ve 13. stol. a od 14. stol. tu zcela převládá (Vařeka 1998, 127n.). Přímé paralely nacházíme opět v Martinicích u Votic, v nálezech z mladší fáze tvrže (2. pol. 14. stol. – pol. 16. stol.). Výskyt uvedených výzdobných motivů je v regionu je doložen na řadě lokalit (Konopiště, Malý Blaník, Sedlčany aj.), srovnávat lze s nálezy ze Soběslavi a Tábora (Krajíc 1990; Týž 1998).

Nesourodý, relativně nepočetný soubor (94 ks) tvoří rezná keramika červené řady (mimo kachle a technickou). Zlomky jsou většinou atypické, tenkostěnné, někdy nelze rozlišit, zda nejde o nádobkové kachle anebo o kusy se setřenou polevou. Tři zlomky nesou výzdobu vodorovnou rytou linií, jeden vodorovné linie malované bílou a zřejmě i červenou hlinkou. Jeden patří cedníku, zlomek nožky dokládá přítomnost trojného rendlíku (kuthanu).

Ze 129 zlomků glazované keramiky tvoří naprostou většinu střepy červené řady, vzácně bílé, růžové a šedobílé (barva může být následkem přepálení). Poleva je vesměs transparentní (olovnatá), červená až červenohnědá, pak v různých odstínech zelené, žlutozelené a olivové, hnědé, hnědozelené a žluté. Čtyři zlomky cihlově červené barvy zdobí malba barevnými glazurami (hnědou a světle béžovou; proužky, tečky); pocházejí nejspíše z talíře či talířovité mísy, která zde zastupuje tzv. berounské zboží. Vzácnější a dražší byl talíř zdobený malbou barevnými glazurami a rostlinným (?) ornamentem rytým do engoby – tzv. mezzomajolika, z nějž se zachoval jen přepálený fragment dna (Obr. 9). Na čtyřech střepích z výdutí jsou zevně bíle malované vodorovné proužky.

Tato keramika patří nejmladší fázi osídlení lokality: ranému a staršímu novověku (16.–18. stol.) a můžeme ji už rámcově spojovat s konkrétními domácnostmi známými

z písemných pramenů. Srovnávací materiál poskytuje opět martinická tvrž, zaniklá před r. 1549, jímka ze Soběslavi nebo soudobé kontexty ze Sedlčan.

Další skupiny jsou zastoupeny jen jednotlivými zlomky (podrobněji Bláhová-Sklenářová 2010, 15): jde o kameniny, polokameniny a bělniny i hrnčinu, většinou neurčitelných tvarů a typů, datovatelné do celého průběhu novověku. Vedle klasických „hnědých“ džbánů a hrnců mladšího novověku tu byl i hrnek s modrobílou vnější a bílou vnitřní polevou. Dva drobné střípky tenkostěnné pravé kameniny, jeden s reliéfním dekorem, by mohly dokládat reprezentační vybavení lépe situované rané novověké usedlosti, podobně jako výše uvedený mezzomajolikový talíř.

Celkem 94 zlomky pocházejí z kamnových kachlů. Většinou jde o těla nádobkových kachlů, méně je zlomků komor (včetně rané novověkých rámových) a čelních vyhrávacích stěn s obvodovými lištami a částmi reliéfní výzdoby. Jeden by mohl být ještě pozdně gotický, s jednoduchou hladkou obvodovou lištou a nejasným zlomkem reliéfu (část postavy?), další působí již renesančně: jeden zlomek nese rostlinný motiv (dubový list), jeden až dva pocházejí z portrétního kachle (Obr. 10, 11) a několik z pozdně renesančních kachlů s tapetovým dekorem. Povrch je rezný, v jednom případě s náznakem slídnatého přetahu imitujícího glazuru. Přepálený roh kachle mladší profilace nese zbytky žlutohnědé glazury.

Kachlová kamna v 16. století pronikla z interiérů měšťanských domů a šlechtických sídel i do nižšího venkovského prostředí. Kachle portrétní, „šlechtické“, patří k luxusnějším, přítomnost nejméně jednoho exempláře (více jich být nemusilo) může svědčit o vyšším standardu nejméně jedné domácnosti ve vsi. Kachle mozaikové – „tapetové“ s kombinací geometrického a rostlinného ornamentu se datují převážně do 2. pol. 16. až počátku 17. stol., (Brych 2004; Pavlík – Vitanovský 2004). Ze širšího okolí pochází několik souborů srovnatelných kachlů, dosud systematicky nepublikovaných (Sedlčany, Martinice, Malý Blaník aj.; Brych 2004).

Dva zlomky vypálené hlíny lze určit jako zbytky výmazu kamen, šest hrudek mazanice může souviset i se zástavbou. Stavební keramiku (celkem cca 25 zlomků prežů, střešních tašek, cihel a pravděpodobně jedné dlaždice) lze datovat jen rámcově do novověku.

Šťastnou náhodou byl nález mince (Obr. 12). Jde o vídeňský feník se čtyřrázem z let 1399–1406, ražený v Dolních Rakousích za vlády Albrechta IV., Albrechta V. a Viléma († 1406).³

Drobné kusy místního bílého žilného křemene připomínají štípanou industrii s převahou jader; nelze prokázat ani vyloučit, že jde o artefakty (Obr. 13), v úvahu by připadal mezolit.⁴ Novověkou kamennou industrii zastupují dva zlomky brousků: štíhlého, plochého, snad na drobnější nářadí, a vysokého hranolového brousku na kosu (Obr. 14).

Sběrem byly získány tři neurčité zlomky skla z menších nádobek různé barvy. Naopak se prakticky nevykytoval recentní porcelán a sklo.

Svědectví písemných pramenů

První zmínky o vsi Otětičkách se objevují v 16. století v deskách zemských (starší zápisy zanikly při požáru r. 1541; citace pramenů viz Bláhová-Sklenářová 2010). Prvními známými obyvateli jsou Jan ze Soutětiček/Votětiček, označovaný jako dědinník, tj. svobodník, a jeho otec Mareš ze Soutětiček (doložen k r. 1524), po němž se Jan r. 1543 ujal dědictví – pustého dvora v dnešních Velkých Heřmanicích s příslušenstvím (Obr. 15). Jméno vsi sice v záznamech tvarově kolísá, totožnost nicméně vyplývá z kontextu (ke jménu viz Profous 1951, 305; Profous – Šmilauer 1960, 251; vzhledem k proměnlivosti tvarů nelze vyloučit ani možnost, že původně šlo o deminutivum ke jménu sousedních Chotětic – takové dvojice jsou v okolí častější). Jan z Votětiček brzy poté r. 1545 nepřímo vystupuje v dobově typicky spleťtém soudním sporu Jana Voračického z Paběnic, pána na Prčici,

a známého humanisty Smila Hodějovského z Hodějova na Chotěticích, který se týkal „nevýdání“ sirotka Alžběty, „sestry Jana dědinníka ze vsi Votětiček“. Ze zápisu v deskách zemských ani z jiného pramene nelze odvodit, kde tehdy Jan byl – mrtev nejspíše nikoli (to bychom očekávali formulaci „sestry někdy Jana...“), zdá se však z kontextu, že dvůr v Otětičkách mu již nepatřil. Také není zřejmé, proč se s Alžbětou, narozenou do svobodnické rodiny, zacházelo jako s poddanou (že tato žena, označená za zběhlého sirotka, byla tehdy dávno dospělá a vdaná a navíc tvrdila, že patří jiné vrchnosti, to byla jiná věc). Snad tedy Jan z Otětiček podlehl (v té době celkem běžnému a zpravidla nepřiliš vybíravému) nátlaku mocnějšího souseda Jana Voračického a přijal závazek poddanství? Ale byl by v takovém případě ještě označován jako dědinník? Nebo se Alžběta do poddanství dostala sňatkem? V každém případě roku 1550 patřily už celé Votětičky, kde zřejmě vedle někdejšího svobodnického dvora stál nejspíše pouze jeden další statek, právě Janu Voračickému. Ten je tehdy, tři roky před smrtí, postoupil svým synům. Naposledy nacházíme Votětičky v soupise dědictví po Smilu Hodějovském, které Smilovi potomci prodali r. 1599 Štěpánovi Jiřímu ze Šternberka na Otčích a Smilkově. Od té doby můžeme jen vtušit jejich majetkoprávní přesuny v rámci větších statků. R. 1601 je v rámci smilkovského panství koupil Jan Jankovský z Talmberka, který je zřejmě r. 1612 nebo později převedl spolu s Chotěticemi a Heřmanicemi k nově zakoupenému statku Prčici. V jeho rámci figuruje ves opět po polovině 17. stol. v Berní ruli (1653–1655 s přípisky revizitační komise ze 70. let). Patřila tehdy Janovu synovi Vilémovi z Talmberka (BR 1951, 109n.). Skládala se jen ze dvou poddanských selských statků: Jiříka Mandelíka a Jakuba Kardy. Oba měli 40 strychů polí, Mandelík dva potahy – koně a voly – a o něco více dobytka než Karda, který měl jen jeden volský potah a r. 1654 vyhořel. Žádná další usedlost, ani pustá, se neuvádí. V ostatních soupisových dokumentech poválečného období se Otětičky nepodařilo najít: soupis

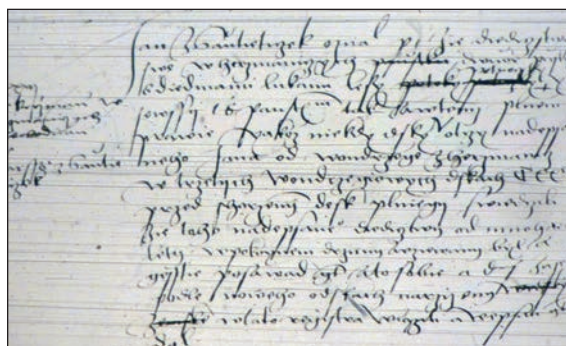
■ Obr. 13. Křemenná štípaná industrie(?) z lokality.

■ Obr. 14. Torzo brousku na kosu.

■ Obr. 16. Lokalita na mapě 1. vojenského mapování. (Zdroj: Laboratoř geoinformatiky, Univerzita J. E. Purkyně.)

■ Obr. 15. Zápis v deskách zemských z r. 1543 (DZV 250 D 23): Jan z Otětiček přebírá otcovské dědictví. (Zdroj: Národní archiv ČR.)

3 Za určení děkuji PhDr. J. Chvojkově.

4 Za určení děkuji PhDr. K. Sklenářovi, DrSc.

poddaných podle víry (1651) pro Vltavský kraj nebyl vyhotoven⁵ a ve zpovědních seznamech (pro léta 1570–1666 Čáňová /ed./ 1973; pro 1671–1725 Šimák 1929, 273 et passim) záznamy chybějí: v předbělohorské době byla přická farnost prakticky nekatolická a po třicetileté válce fara dlouho nebyla obsazena, administrátoři se střídali a evidence se až na výjimky nedochovala, pokud vůbec byla pořizována. Rámcově potvrzuje existenci vsi k roku 1757 tereziánský katastr, který uvádí dva statky, podle popisu odpovídající statkům uvedeným v Berní rule, a malý násadní rybník.⁶

První a poslední mapou, na níž je ves vyznačena, je Müllerova mapa z r. 1720: poloha odpovídá lokalitě, jméno je však zkomolené na „Wrdjeticzky“. V 18. století se objevuje i tvar Votětice („Wotietitz“), a to v tereziánském katastru, ale asi jde o omyl (viz pozn. 6). Na mapě prvního vojenského mapování (1764–1768) jsou v těch místech jen pole, žádné stavby ani jiné stopy osídlení (**Obr. 16**). Později už se také jméno vyskytuje jen jako pomístní (Na Votětických apod.: Profous – Šmilauer 1960, 251). Na mapě stabilního katastru nenajdeme ani to, jen dvě velké polní parcely po obou stranách silnice, jak se zachovaly i v dnešním katastrálním členění.

Příběh Otěticek

Počátky vsi sahají podle archeologických nálezů snad již do 12. století, nejspíše až do 13. století, nejpozději a zcela jistě do století třináctého. Je-li správný předpoklad, že koncentrace keramiky „hradištního rázu“ souvisí se soudobými usedlostmi, pak ve vsi mohly být dvě až tři; dostupná obdělávací plocha by jich více ani neumožnila. Usadily se v horní části údolí, otevřené na sluneční stranu, ale už chráněné před větrem, a proto oproti okolí relativně teplejší, po obvodě pramenné pánve a tedy blízko zdroje vody. Otěticky vznikly ve stejnou dobu jako řada dalších vesnic v okolí, v rámci kolonizace vyšších poloh, kterou snad umožnily dočasně příznivější klimatické poměry. Jejich polohu lze

považovat za extrémní, skutečně na nejzazším okraji osídlené oblasti. Nevíme, kdo jejich založení inicioval – snad se tu na odlehle výspě tehdejšího mikrosvěta usadili a dlouho udrželi svobodní sedláci, spokojení s kusem nepříliš úrodné, ale vlastní půdy. Zda tu žili souvisle po celý středověk i starší novověk či zda byla ves někdy na čas opuštěná, nelze jen na základě keramiky z povrchových sběrů určit. Písemné prameny dokládají existenci vsi a jména jejich obyvatel až v polovině 16. stol. Zlomky nákladnějšího zboží – reliéfních kachlů včetně figurálních „šlechtických“, kameniny, mezzomajoliky – bychom snad mohli spojit se svobodnickým statkem Jana z Otěticek. Oproti keramice hradištní tradice se novověká keramika vyskytuje spíše v dolní části lokality: snad se tedy zástavba posunula a jak svobodnický dvůr s hypotetickou druhou usedlostí, tak potom statek Mandelíkův a Kardův (a jejich nástupců z 18. stol.) stály níže po svahu, nad zamokřeným místem, které nejspíše indikuje polohu rybníka doloženého v tereziánském katastru. Přepálená poléváná i rezná keramika snad zčásti pochází z vyhořelé Kardovy domácnosti, požáry ovšem tehdy nebyly vzácné. Konečně k zániku Otěticek mohl vedle tzv. malé doby ledové, sedmileté války a následného zbídačení přispět právě poslední požár, uváděný v ústní tradici. Stalo se tak mezi lety 1757 a 1764/1768.

Literatura a prameny

Bláhová-Sklenářová, Z. 2010: Na periferii periferie. *Archaeologia historica* 35/2, 405–426.
BR 1951: Berní rula. Sv. 31. Kraj vltavský. K vydání připravila Eva Lisá. Praha 1951.
Brych, V. 2004: Kachle doby gotické, renesanční a raně barokní. Praha.
Čáňová, E. (ed.) 1973: Nejstarší zpovědní seznamy 1570–1666. Svazek I. Praha.
Fridrich, J. et al. 2001: Staropaleolitická industrie z Dědkova, okr. Benešov. In: P. Čech, M. Dobeš (red.), *Sborník Miroslava Buchvaldkovi*, Most, 77–80.
Chalupa A. et al. (ed.) 1964–66: Tereziánský katastr český. Sv. 1. Rustikál. Kraje A–CH. Sv. 2. Rustikál. Kraje K–Ž. Sumář a rejstřík. Praha.
Klápsťe, J. 2005: Proměna českých zemí ve středověku. Praha.

Klímová, H. 1995: Soupis poddaných podle víry z roku 1651 – Berounsko. Praha.
Kodym, O. a kol. 1963: Vysvětlivky k přehledné geologické mapě ČSSR 1:200 000, M-33-XXI Tábor. Praha.
Krajč, R. 1990: Výzkum středověké studny v Soběslavi, okr. Tábor (II. Analýza souboru kuchyňské a stolní keramiky), *Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 7, 97–120.
Krajč, R. 1998: Dům pasíře Prokopa v Táboře. Tábor.
Pavlík, Č. – Vitanovský, M. 2004: Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha.
Petráň, J. a kol. 1985: Benešovsko – Podblanicko. Praha.
Profous, A. 1951: Místní jména v Čechách – jejich vznik, původní význam a změny. Díl III. M – Ř. Praha.
Profous, A. – Šmilauer, V. et al. 1960: Místní jména v Čechách – jejich vznik, původní význam a změny. Díl V. Praha.
Reichertová, K. 1967: Archeologický výzkum středověké tvrze v Martinicích u Votic. *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka* 8, 39–73.
Selmí Wallisová, M. 2011: CSA – 078–11. Sedlec – Prčice, okres PB, rekonstrukce Vitkova náměstí – 2. etapa. Staženo z <http://www.csarcheologicka.eu/>, 28. 5. 2012, 20:35.
Sklénář, K. 1990: Právěké nálezy na Sedlčansku. *Středočeský sborník historický* 17, 5–80.
Šimák, J. V. 1929: Zpovědní seznamy arcidiecése pražské z r. 1671–1725. VI. Vltavsko. Praha.
Šmilauer, V. 1960: Osídlení Čech ve světle místních jmen. Praha.
Vařeka, P. 1998: Proměny keramické produkce vrcholného a pozdního středověku v Čechách. *AR L*, 123–137.

1. vojenské mapování:

© 1st Military Survey, Section No. 177, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna
© Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně – <http://www.geolab.cz>
© Ministerstvo životního prostředí ČR – <http://www.env.cz>
Müllerova mapa: © Historický ústav AV ČR – <http://www.hiu.cas.cz>

Zusammenfassung

Durch Oberflächensammlungen gelang es, eine neue mittelalterliche und frühneuzeitliche Siedlung zu identifizieren, die wir mit der bisher nicht gesicherten Ortswüstung Otěticky gleichsetzen können. Die Fundstelle befindet sich im Süden Mittelböhmens (Bez. Benešov, KG Velké Hefmanice, ca. 500 m über dem Meeresspiegel), in einem eher kalten und landwirtschaftlich ungünstigen Gebiet. Nach den Keramikfunden entstand das Dorf im 12. oder 13. Jh., belegt ist dann seine Besiedlung im Hochmittelalter bis in die ältere Neuzeit. Vertreten sind etliche Renaissance-Ofenkachel mit Reliefverzierung, vereinzelt auch Mezzomajolika und Steinzeug. Die schriftlichen Quellen aus der Mitte des 16. Jahrhunderts belegen die Existenz eines Freibauernhofes, in der Mitte des 17. Jahrhunderts dann zweier Untertanenhöfe. Der Untergang des Dorfes fällt in das 3. Viertel des 18. Jahrhunderts (vor 1768).

⁵ Za informaci děkuji Dr. Heleně Klímové z 1. oddělení Národního archivu ČR v Praze. Edice (Klímová 1995) obsahuje pouze údaje vlastního kraje Berounského.

⁶ V edici Tereziánského katastru (Chalupa et al. /ed./ 1964–1966, I, 48–49; v t. rejstřík: II, 446) je ves Chotětice na smilkovském panství následkem chyby dvakrát, č. 27 se dvěma hospodáři jsou nepochybně Otěticky.